

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Каракашлинская основная общеобразовательная школа»
Ютазинского муниципального района Республики Татарстан

РАССМОТРЕНО
Протокол заседания ШМО учителей
начальных классов
от 18.08.2022 г. №1
Руководитель
 Нагимова И.С.
подпись

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора
по учебной работе
 Ахметова Э.Ф.
«19» августа 2022 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
учебного предмета
«ПО ЛИТЕРАТУРНОМУ ЧТЕНИЮ НА РОДНОМ ЯЗЫКЕ»
для начального общего образования
уровень образования

Классы: 1-4
Срок освоения программы: 4 года
Период освоения: 2019 -2020 – 2022-2023

Составители: учителя начальных классов, работающих по УМК «Школа России»

Мугтасимова З.Н., Ахметова Э.Ф., Мурасова Г.Р., Нагимова И.С..

ПРИНЯТА на заседании
педагогического совета
протокол № 2 от
«19» августа 2022 г.

2022 г.

Аңлатма язуы

Программа түбәндәге норматив документларга нигезләнеп язылды:

1. “Россия Федерациясендә мәгариф турында” Федераль Закон, 2012. “Мәгариф турында” Татарстан Республикасы законы, 2013 ел.
2. ТР Ютазы муниципаль районының “Кәрәкәшле төп гомуми белем бирү мәктәбе” муниципаль бюджет белем бирү учреждениясенең 2020-2021 нче уку елына кабул ителгән уку планы
3. **Дәреслек:** Г.Сафиуллина, М.Гарифуллина, Ә. Мөхәмәтжанова, Ф.Хәсәнова 3 кискәктә Казан, “Мәгариф-Вақыт” нәшрияты

Укыту программаларында шәхси, предмет һәм метапредмет нәтижеләре.

Башлангыч сыйныфны бетергәндә укучы төп мәктәп программасын үзләштерергә эзер була, әдәбият һәм сәнгать өлкәсендә шактый белем туплый.

- текст өстендә эшли ала: кирәкле информацияне эзләп таба, урынлы куллана белә: дәреслектә иркен ориентлаша, берничә чыганактан мәгълүмат туплый, сүзлекләр белән эш итә, вакытлы матбугатка күзәтү ясый һәм мәктәп китапханәсе фондыннан файдалана;
- әдәбиятның сүз сәнгате булуына инана, мәгълүматлар туплый;
- әдәби әсәрләр аша әхлак нормаларының үтәлешенә ирешә;
- әдәби әсәрләрне анализлый, аларга дәрәс бәя бирә белә.

“Әдәби уку” курсы программасы 1 нче сыйныфны тәмамлаганда түбәндәге нәтижеләргә ирешүне бурыч итеп куя.

“Сөйләм төрләре, укучы эшчәнлегенә” бүлегендә:

Укучылар өйрәнеләр:

- кычкырып укыганда индивидуаль темп белән йөгәрек, ижекләренә өзмичә сүзләп укырга;
- ишеткән, яисә сыйныфта укыган кыска әсәрләренә эчтәлеген аңларга, төп мәгънәләрен айтә белергә;
- текстның маркирланган өлешен эчтән укып, эчтәлеген аңларга;
- төрле авторларның 3-4 әсәрләрен ятлап укырга.

Укучы мөстәкыйль һәм парлы эшчәнлек барышында өйрәнергә мөмкинлек ала:

- дәреслекнең “Эчтәлек” битендә кирәкле әсәрләренә таба белергә;
- укылган әсәр буенча сораулар төзи, эчтәлеген сөйли һәм тексттан файдаланып сорауларга җавап бирә белергә.

“Әдәби пропедевтика” бүлегендә

укучылар өйрәнеләр:

- проза эсэрлэрен шигъри эсэрлэрдэн аера белергә;
- фольклорның кече жанрларын (табышмак, санамыш, тизэйткеч, әйтешләр, уйдырмалар) аера белергә;
- әдәби текстта кабатлаулар, жөмлә төрлэрен, тыныш билгелэрен, ритм һәм рифмаларны таба белергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

- әкиятләрнең сюжет-композиция үзенчәлекләрен аерырга (чылбыр әкиятләрне аптыраткыч әкиятлэрдән);
- кече фольклор эсэрлэрендә төрлелекне тоемлыый белергә (хикәя - әкият, бишек жырлары - әйтешләр).

“Укучыларның ижади эшчәнлеге” бүлегендә

Укучылар өйрәнэләр:

- текстны укыганда дәрес интонация, уку темпын сайлап, паузалар белән укый белергә;
- әдәби эсэрләрне укыганда текст кырындагы маркировкага нигезләнәп (төсле полоскалар) рольлэргә бүленәп, чылбыр рәвешендә укый белергә;
- эсэргә ясалган иллюстрациягә туры килгән өлешне тексттан таба белергә.

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

- кече фольклор жанры эсэрлэрен практик өйрәнергә (табышмак, санамыш, тизэйткеч, әйтешләр, уйдырмалар), аларны мимика, хәрәкәтләр белән бирә белергә;
- “Музей йорты” бүлегендә (Рәссам Фәридә Ризаева күргәзмәсе) иллюстрацияләрне табып, дәреслекнең кайсы текстына туры килүен ачыкларга, текстның иллюстрация белән ни дәрәжәдә туры килүен ачыкларга.

1 нче сыйныфны тәмамлаганда универсаль укыту гамәлләре формалаштыруда көтелгән нәтижәләр

Гомуми танып белү эшчәнлеге өлкәсендә

укучылар өйрәнэләр:

- Дәреслектә жинел ориентлашырга, дәреслекнең шартлы билгеләрен төгәл белергә, тексттагы аерым өлешләрне, юлларны, сүзләрне табарга, дәреслек ахырында бирелгән бүлек белән эшли, кирәкле иллюстрацияне таба белергә;
- дәрестә кимендә ике чыганак (дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәре яки дәреслек һәм хрестоматия) белән эшли белергә;

Коммуникатив эшчәнлек өлкәсендә:

укучылар өйрәнэләр:

- партадашы белән эшли, эшләрне үзенә һәм иптәшенә куша белә, үзенә тапшырылган эшне башкара, үзбәя бирә, иптәше эшлэгән эшнең нәтижәсе белән кызыксына белергә;
- чылбыр рәвешендә укырга (текст кырындагы шартлы билгеләрне куллана);
- эсэрләрне чагыштыра, нәтижә ясарга;

Уку эшчәнлеген бәяләү, үзбәя өлкәсендә

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

- сорауларга җавапны төрлечә биреп булуын аңлай;
- текст өстендә эшләр аша җавапларны таба, дәрес җавапны билгели, дәлил ала.

“Әдәби уку” курсы программасы 2 нче сыйныфны тәмамлаганда түбәндәге нәтижәләргә ирешүне планлаштырыла.

“Сөйләм төрләре, укучы эшчәнлегә” бүлегендә:

Укучылар өйрәнәләр:

- сүзләргә укыганда төгәл, дәрәс әйтеп укырга, уку тизлеген арттыра барырга;
- текст белән беренчел танышканда эчтән укырга, терәк сүзләргә эзләп табып, кирәкле өзек белән танышырга;
- үз фикерен белдерү өчен кыска монологлар төзәргә, укытучы сорауларына тулы җавап бирергә;
- укытучыны, сыйныфташларын тыңларга, сорауларга җавап биргәндә иптәшләрен кабатламаска, үз фикерләрен төгәл әйтә белергә;
- 2-3 татар, рус классикларының исемен әйтергә;
- дәрәслектә танышкан 2-3 хәзерге заман язучылары яки шагыйрьләрен, алар язган әсәрләргә әйтергә, эчтәлеген сөйләргә;
- үзенең яраткан авторы турында, аның әсәрләре турында сөйли белергә;
- бирелгән текстның темасын, төп мәгънәсен ачыкларга (укытучы ярдәме белән);
- аңлашылмаган сүзләргә мәгънәләрен Аңлатмалы сүзлектән ачыкларга;
- әсәр геройларына характеристика бирергә.

Мөстәкыйль, парлы, төркемнәрдә эшләгәндә укучылар эшләргә өйрәнергә мөмкинлек ала:

- укытучы укыган текстны аңлай, үз фикерен белдерә;
- “Серле ачыкч” мәктәп клубына хат яза;
- укыган әсәргә үз фикерен белдерә ала;
- төрле авторларның 6-8 шигырен яттан укый ала;
- китапханәдән китаплар сайлаганда кирәкле әсәргә “Эчтәлек” битеннән эзли белә;
- теманы өйрәнгәндә охшаш текстларны, бер үк автор әсәрләрен хрестоматиядән эзләп таба ала;
- укылган тексттан өзәтәләр китереп сорауларга җавап бирә.

“Әдәби пропедевтика” бүлеге

Укучылар өйрәнәләр:

- тылсымлы әкиятләргә хайваннар турындагы әкиятләрдән аерырга;
- тылсымлы әкиятләргә үзгәртелгән ачыкларга;
- әкият һәм хикәяне аерырга;
- әсәрдә сурәтләү чараларын табарга (чагыштырулар, капма-каршылык, кабатлаулар, жанландыру һ.б.);

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

- Автор әсәрләрендә фольклор элементларының чагылышын, әкиятләргә сюжет-композиция үзгәртелгән ачыкларга;
- әдәби әсәрләр һәм фольклор арасындагы чикнең сызылмалылыгын билгели (хикәядә әкият элементлары, тылсымлы әкияттә-хайваннар турындагы әкият элементлары чагылышы);
- табигатьне шагыйрь күзлегеннән карап танып белә.

“Укучыларның ижади эшчәнлегә” бүлегендә

Укучылар өйрәнэләр:

- укылганның эчтәлеген аңларга, интонация, уку темпын сайларга, паузалар белән укырга;
- әдәби текстны дәрәслек битендәге маркировка белән дәрәс итеп рольләргә бүлөп, чылбыр рәвешендә укырга;
- программада каралган текстларны аңлап укырга һәм эчтәлеген сөйләргә.

Мөстәкыйль, парлы, төркемнәрдә эшләгәндә укучылар өйрәнергә мөмкинлек ала:

- шигъри һәм проза әсәрләрен сәнгатьле укый, текстка карата үз мөнәсәбәтен белдерә;
- дәрәслектә бирелгән иллюстрацияләргә, “Музей йорты”ндагы картиналарны карап, әдәби текстлар белән чагыштырып, уртак һәмт аермалы якларын таба;
- әдәби һәм сәнгать әсәрләре турында телдән сөйләм төзи.

2 нче сыйныфны тәмамлаганда универсаль укыту гамәлләре формалаштыруда көтелгән нәтижәләр

Гомуми танып белү эшчәнлегә өлкәсендә

укучылар өйрәнэләр

- сүзлекләр белән эш итәргә, кирәкле сүзгә эзләп табарга, мәгънәсен ачыкларга;
- дәрәслектә ориентлашырга, текстны эшләгәндә “Эчтәлек” бите белән эшли белергә;
- берничә төрле информация чыганаclarы белән эшли белергә (дәрәслек, мөстәкыйль эш дәфтәре, хрестоматия, сүзлекләр, иллюстрацияләр)

Коммуникатив уку гамәлләре өлкәсендә

укучылар өйрәнэләр:

- партадашы белән эшли белергә, һәркемгә эш бүлешергә, үз эшчәнлеген, иптәшенең башкарган эшен тикшерергә;
- чылбыр рәвешендә эш итәргә;
- ике төрле караш булганда бер фикергә килә белергә;
- әсәр геройларының фикерләрен таба белергә.

Контроль һәм үзконтроль өлкәсендә

Укучылар өйрәнергә мөмкинлек ала;

- әйтелгән фикерне раслау өчен, тексттан өземтәләр китерергә;
- төрле фикерләргә нәрсәгә таянуын ачыкларга.

“Әдәби уку” курсы программасы 3 нче сыйныфны тәмамлаганда түбәндәге нәтижәләргә ирешүне планлаштырыла.

“Сөйләм төрләре, укучы эшчәнлегә” бүлегендә:

Укучылар өйрәнэләр:

- сүзләргә укыганда төгәл, дәрәс әйтеп укырга, уку тизлеген арттыра барырга;
- текст белән беренчел танышканда эчтән укырга, терәк сүзләргә эзләп табып, кирәкле өзек белән танышырга, өзекне сайлап укырга;
- “Серле ачыкч” мәктәп клубы белән эшчәнлекне дәвам итәргә, алынган хатларны укып дәрәс баяларгә;
- укытучыны, сыйныфташларын тыңларга, сорауларга җавап биргәндә иптәшләрен кабатламаска, үз фикерләрен төгәл әйтә белергә;
- төрле авторларның 6-8 әсәрен яки алардан өзекне яттан сөйләргә;

- дәреслектә танышкан әсәрләрнең кайсы язучыныкы яки шагыйрьнеке икәннен, алар язган әсәрләрне әйтергә, әчтәлеген сөйләргә;
- үзе яраткан автор, аның әсәрләре турында сөйли белергә;
- бирелгән текстның темасын, төп мәгънәсен ачыкларга, авторның үз героена мөнәсәбәтен ачыкларга;
- аңлашылмаган сүзләрнең мәгънәләрен Аңлатмалы сүзлектән ачыкларга;
- әсәр геройларына характеристика бирергә;

Мөстәкыйль, парлы, төркемнәрдә эшләгәндә, коллектив эш вакытында укучылар эшләргә өйрәнергә мөмкинлек ала

- мөстәкыйль рәвештә тематик, жанрлар буенча жыентыклар төзи;
- уку өчен мөстәкыйль рәвештә китаплар сайлый, китап элементлары буенча әчтәлекне ачыклай;
- сайлап алган китапларын мөстәкыйль укый;
- сүзлекләр белән мөстәкыйль эш итә.

“Әдәби пропедевтика” бүлеге

Укучылар өйрәнәләр:

- тылсымлы, хайваннар турындагы әкиятләрен, мәсәлләрне, тормыш көнкүреш әкиятләрен аерырга;
- тормыш көнкүреш һәм тылсымлы әкиятләренң үзенчәлеген ачыкларга;
- әкият һәм хикәяне аерырга;
- әсәрдә сурәтләү чараларын табарга (чагыштырулар, капма-каршылык, кабатлаулар, жанландыру һ.б.);

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

- хайваннар турындагы әкиятләренң кайчан килеп чыгышы ;турында фикерли ала;
- төрле халыклар әкиятләрендә йөрәмсәк сюжет булуын ачыклай

“Укучыларның ижади эшчәнлеге” бүлегендә

Укучылар өйрәнәләр:

- укылган әсәрнең әчтәлеген аңларга, интонация, уку темпын сайларга, паузалар белән укырга;
- әдәби текстны дәреслек битендәге маркировка белән дәрес итеп рольләргә бүлеп, чылбыр рәвешендә укырга;
- әсәрләр буенча инсценировкалар әзерләгәндә катнашырга.

Мөстәкыйль, парлы, төркемнәрдә эшләгәндә укучылар эшләргә өйрәнергә мөмкинлек ала:

- шигъри һәм проза әсәрләрен сәнгатьле укый, текстка карата үз мөнәсәбәтен белдерә;
- дәреслектә бирелгән иллюстрацияләрен, “Музей йорты”ндагы картиналарны карап, әдәби текстлар белән чагыштырып, уртак һәмт аермалы якларын таба;
- әдәби һәм сәнгать әсәрләре турында телдән сөйләм төзи.

3 нче сыйныфны тәмамлаганда универсаль укыту гамәлләре формалаштыруда көтелгән нәтижәләр

Гомуми танып белү эшчәнлеге өлкәсендә

укучылар өйрәнәләр

- сүзлекләр белән иркен эш итәргә, кирәкле сүзгә эзләп табарга, мәгънәсен ачыкларга;

- дәреслектә ориентлашырга, шартлы билгеләрне яхшы белергә, текстны эзлэгәндә “Эчтәлек” бите белән эшли белергә, төс белән аерылган текст фрагментларын табарга, махсус билгеләнгән информациялар белән эш итәргә;
- текст өстендә эшләргә, тема һәм төп мәгънәне ачыкларга,
- берничә төрле информация чыганаclarы белән эшли белергә (дәреслек, мөстәкыйль эш дәфтәре һәм хрестоматия, дәреслек һәм сүзлекләр, иллюстрацияләр һәм картиналар, комплектта булган башка дәреслекләр (әйләнә-тирә дөнья), китапханәдән алынган китаплар, Интернет материаллары.

Укучылар өйрәнергә мөмкинлек ала:

- жыентыкларның төзелеш алгоритмын өйрәнә: монографик, тематик (терминнар кулланылмый)

Коммуникатив уку гамәлләре өлкәсендә

укучылар өйрәнәләр:

- партадашы белән кечкенә һәм зур төркемнәрдә эшли белергә, һәркемгә эш бүлешергә, үз эшчәнлеген, иптәшенең башкарган эшен тикшерергә;
- ике төрле караш булганда бер фикергә килә белергә;
- әсәр геройларының фикерләрен таба белергә, үз фикерен әйтергә һәм башка фикерләр белән уртак нәтижәгә килергә.

Контроль һәм үзконтроль өлкәсендә

Укучылар өйрәнергә мөмкинлек ала;

- әйтелгән фикерне раслау өчен, тексттан өземтәләр китерергә, соңгы нәтижәнең дәреслегенә инанырга.;

“Әдәби уку” курсы программасы 4 нче сыйныфны тәмамлаганда түбәндәге нәтижәләргә ирешү планлаштырыла..

“Сөйләм төрләре, укучы эшчәнлегә” бүлегендә:

Укучылар өйрәнәләр:

- укуның төрле формаларыннан файдаланырга: эчтән, кычкырып, сайлап, рольләргә бүлеп укырга;
- текст белән беренчел танышканда эчтән укырга, терәк сүзләргә эзләп табып, кирәкле өзек белән танышырга, өзекне сайлап укырга, текстның темасын һәм төп мәгънәсен ачыкларга, әсәрне мәгънәви кисәкләргә бүлү, план төзи, әсәрнең эчтәлеген кыскача һәм тулысынча сөйли белергә;
- “Серле ачкыч” мәктәп клубы белән эшчәнлекне давам итәргә, алынган хатларны укып дәрәс бәяләргә һәм җавап хаты язарга;
- укытучыны, сыйныфташларын тыңларга, сорауларга җавап биргәндә иптәшләрен кабатламаска, үз фикерләрен төгәл әйтә белергә;
- төрле авторларның әсәрләрен яки алардан өзекне яттан сөйләргә, укытучы яки иптәшләренең төзәтүләрен тыныч кабул итәргә, ;
- дәрәслектә танышкан әсәрләргә кайсы язучыныкы яки шагыйрьнеке икән, алар язган әсәрләргә әйтергә, эчтәлеген сөйләргә;
- 2-3 балалар газетасы яки журналы турында сөйли белергә;
- бирелгән текстның темасын, төп мәгънәсен ачыкларга, авторның үз героена мөнәсәбәтен аңлатырга;
- тематик, монографик һәм төрле жанрлар буенча жыентыклар төзәргә, әсәргә аннотация язарга;
- әсәр геройларына характеристика бирергә.;
- төрле чыганаclarдан мәгълүматлар тупларга;

- китапханәдә укытучы тәкъдим иткән китапны эзләп табарга.

“Әдәби пропедевтика” бүлеге

Укучылар өйрәнәләр:

- халык ижаты һәм автор әсәрләре турында тулы кузаллау булдырыла, халык ижаты әсәрләрен автор әсәрләреннән аера белергә;
- әсәрдә сурәтләнү чараларын табарга (чагыштырулар, капма-каршылык, кабатлаулар, жанландыру һ.б.);

Укучы өйрәнергә мөмкинлек ала:

- мифлар, төрле халыклар әкиятләрендә аларның бирелешен өйрәнә;
- төрле халыклар әкиятләрендә географик һәм тарихи атамаларның бирелешен ачыклай;
- язучыларның ижат биографияләре белән таныша;

“Укучыларның ижади эшчәнлегенә” бүлегендә

Укучылар өйрәнәләр:

- укылган әсәрнең эчтәлеген аңларга, интонация, уку темпын сайларга, паузалар белән укырга;
- әдәби текстны дәреслек битендәге маркировка белән дәрес итеп рольләргә бүлеп, чылбыр рәвешендә укырга;
- әсәрләр бунча инсценировкалар әзерләгәндә катнашырга, үзе дә ижат итәргә(хикәя, шигъри, мәсәл, мәкалә һ.б.).

Мөстәкыйль, парлы, төркемнәрдә эшләгәндә укучылар эшләргә өйрәнергә мөмкинлек ала:

- шигъри һәм проза әсәрләрен сәнгатьле укый, текстка карата үз мөнәсәбәтен белдерә;
- дәреслектә бирелгән әдәби, сынлы сәнгать, музыкаль әсәрләр, иллюстрацияләр турында иптәшләре белән сөйләм төзи.
- әдәби һәм сәнгать әсәрләре турында телдән һәм язма сөйләм төзи.

4 нче сыйныфны тәмамлаганда универсаль укыту гамәлләре формалаштыруда көтелгән нәтижәләр

Гомуми танып белү эшчәнлегенә өлкәсендә

укучылар өйрәнәләр

- дәреслектә бирелгән текст, сүзлекләр белән иркен эш итәргә, кирәкле сүзгә эзләп табарга, мәгънәсен ачыкларга;
- дәреслектә ориентлашырга, шартлы билгеләрне яхшы белергә, текстны эзләгәндә “Эчтәлек” бите белән эшли белергә, төс белән аерылган текст фрагментларын табарга, махсус билгеләнгән информацияләр белән эш итәргә;
- текст өстендә эшләргә, тема һәм төп мәгънәне ачыкларга, вакытлы матбугат белән эшләргә,
- берничә төрле информация чыганаclarы белән эшли белергә (дәреслек, мөстәкыйль эш дәфтәре һәм хрестоматия, дәреслек һәм сүзлекләр, иллюстрацияләр һәм картиналар, комплектта булган башка дәреслекләр (әйләнә-тирә дөнья), китапханәдән алынган китаплар, Интернет материаллары.

Коммуникатив уку гамәлләренә өлкәсендә

укучылар өйрәнәләр:

- партадашы белән кечкенә һәм зур төркемнәрдә эшли белергә, инсценировкалар вакытында төрле рольләрен башкара белергә;

- ике төрле караш булганда бер фикергә килә белергә, үз фикерен әсәрдән өзекләр белән ныгытырга, иптәшләре җавапларын игътибар белән тыңларга;
- әсәр геройларының фикерләрен таба белергә, үз фикерен әйтергә һәм башка фикерләр белән уртак нәтижәгә килергә.

Контроль һәм үзконтроль өлкәсендә укучылар өйрәнергә мөмкинлек ала;

- әйтелгән фикерне раслау өчен, тексттан өзөмтәләр китерергә, соңгы нәтижәнең дөреслегенә инанырга, җавапларга үзбәя бирә белергә һәм иптәшләренең җавапларын бәяләргә.;

Укыту фәнненең уку планында тоткан урыны.

Әдәби уку филология фәннәре өлкәсенә керә.

I сыйныф – 1 сәгать – 33 сәгать;

II сыйныф – 1 сәгать – 34 сәгать;

III сыйныф – 1 сәгать – 34 сәгать;

IV сыйныф – 1 сәгать – 34 сәгать.

Барлығы 135 сәгать.

I сыйныф

№	Төп темалар	Сәгать саны
1	Телдән әзерлек чоры.	2 сәгать
2	Әлифба чоры.	23 сәгать
3	Әлифбадан соңгы чор. Әдәби уку.	8 сәгать
	Барлығы.	33 сәгать

Уку предметының эчтәлеге.

Әзерлек чоры. (2 сәг)

Әкият текстын тыңлау. Иллюстрацияләрнең (рәсемнәрнең) текст өлешләре белән бәйләнешен (мөнәсәбәтен) ачыклау. Әкият эчтәлеген сөйләү.

Балаларда текст турында, беренчедән, мәгънә ягыннан үзара бәйләнгән һәм хәбәр итү интонациясе белән әйтелә торган, якинча тәмамланган фикерне белдерүче, билгеле бер эзлеклелектә килгән сүз һәм жөмлөләр җыелмасы буларак, икенчедән, нәрсә турында да булса хәбәр итүче һәм ишетеп, күрәп зигенгә алына торган мәгълүмат буларак башлангыч күзаллау булдыру. Иллюстрация темасы буенча жөмлөләр төзү. Конкрет жөмлөләр белән текстның график модели арасындагы мөнәсәбәтне ачыклау. Рәсем белән бирелгән хикәяне исемләү (исем кушу). Текст төзү элементлары. Тәкъдим ителгән график модели буенча хикәя эчтәлеген сөйләү.

Укылган текст эчтәлеге буенча бирелгән укытучы сорауларына җавап бирү. Текст эчтәлеген сайлап алып сөйләү, шигырь ятлау.

Телнең структур берәмлеге буларак сүз турында башлангыч күзаллау булдыру. Басма хәрәфләрнең элемент-өлгеләре белән танышу

Әлифба чоры. (23 сәг)

Сузык [а, ә, ы, э, и, у, ү, о, ө] авазларының сүздә төрле позициядә килгән һәм аерым кулланылган очрактагы артикуляцияләрен ныгыту. Сузык авазларны аеру күнегүләре. Ижек ясау процессында сузыкларның роле. Сүз кисәге буларак ижек турында белешмә. График схема буенча сузык авазны әйткәндә, сузыкка басым куеп әйтү. Сүзнең график схемалары буенча сүзне көйләп, ижеккәргә бүлеп салмак һәм орфоэпик дәрәс уку. Сүзнең ижеккәргә бүленешен дуга ярдәмендә билгеләү.

Схемада сузык авазны башта түгәрәк, соңыннан транскрипция билгесе белән билгеләү. Ишетелгән һәм әйтелгән сүзләр арасынан өйрәнелә торган аваз кәргән сүзне таний һәм аера беләргә өйрәнү. Өйрәнелгән сузык аваз кәргән сүзләр сайлау.

Элемент-өлге ярдәме белән басма хәрәфләр төзү һәм аларның формаларын үзләштерү. Хәрәф турында авазның тышкы билгесе, ягъни «киеме» буларак образлы күзаллау булдыру.

Укытучы укыган текстны тыңлау, эчтәлеген аңлау, куелган сорауларга җавап табу, ишетеп кабул ителгән текстның эчтәлеген тулысынча яки сайлап сөйләү.

Парсыз сонор тартык авазлар

[м, н, л, р, й, ң] сонор тартык авазлары. Бирелгән авазларның артикуляциясе : үпкәдән килә торган һава агымы бер сөйләм органында, мәсәлән иреннәрдә, тешләрдә, тел алдында, тел уртасында, тел артында киртәгә яки тоткарлыкка очрый, бу авазларны әйткәндә тон өстенлек итә, шау катнаша гына. Шуңа күрә ул авазларны ярым сузыклар дип тә йөртәләр.

Калын һәм нечкә яңгырашлы сүзләрдә сонор тартык авазлар әйтелешен чагыштыру; язуда аларның калын яңгырашын калын сузык аваз хәрәфләре (а, у, о, ы) белән (ма, му), нечкә яңгырашын нечкә сузык аваз хәрәфләре (ә, и, ө, ү, э) белән белдерү. Сүздә һәр авазны аерып әйтү алымы. Рәсем һәм схема белән бирелгән сүзләргә аваз анализы. Анализлана торган сүз составына кәргән аерым аваз артикуляциясе. Тартык авазларның яңгыраулыгын белдерүче билге — уртасында нокта булган квадрат белән билгеләү.

Чагыштыру өчен бирелгән сүзләрдәге (мал-мәл) авазларның аермалы билгеләренәң мәгънә функциясенә ия булуын билгеләү.

Сонор авазларны белдерүче басма баш һәм юл хәрәфләренәң формаларын үзләштерү. Ябык ижекләренә (ай) һәм калын һәм нечкә яңгырашлы кушылмаларны (ма, мә, му, мү һ.б.), шулай ук парсыз тартык авазлар уртада һәм ахырда булган сүзләренә (май, малай) уку. Сүзләренә ижеккәргә уку белән чагыштырып, орфоэпик уку һәм әйтү алымы.

Сүз башында һәм сүз уртасында [й] авазы

Я, е, ю хәрәфләренәң ике авазга [йа], [йә], [йы], [йә], [йу], [йү] билге булып килүләре: яра, ял, юл, куян, баян.

Аваз-хәрәф схемаларын ижеккәргә һәм орфоэпик дәрәс итеп уку. Шартлы билгеләр һәм басма хәрәфләр нигезендә сүзнең аваз формасын график формага күчерү процессын күзәтү.

Я, е, ю хәрәфләрен куллану кагыйдәләрен үзләштерү. Бу хәрәфләр кәргән сүзләренә һәм ижекләренә уку. Баш һәм юл басма хәрәф формаларын төзү.

Яңгырау һәм саңгырау парлары булган тартыклар

Яңгырау һәм саңгырау тартыкларны калын һәм нечкә яңгырашын билгеләү: нечкәлек яңгырау, саңгырау ([д-т],[з-с],[г-к],[гъ-къ] һ.б.) парларның үзара мөнәсәбәтен ачыклау. Мәсәлән бар-бар, бар-пар һ.б. Өйрәнү тәртибендә басма хәрәф формаларын үзләштерү.

Авазларында аерма булган сүзләренә, яңгырау һәм саңгырау тартык авазлардан башланган сүзләренә әйтәп карау, чагыштыру күнегүләре (бар-пар).

Аваз-хәреф схемалары нигезендә авазларны аеру, ижекләр, сүзләр, текстлар уку.

Башлангыч сүзне һәм сүзнең авазын алмаштыру яки аваз өстәү юлы белән ясалган яңа сүзләрне (бур-бура-буран), шулай ук ике яктан да бертөрле укыла торган (ана) сүзләрне уку. Табышмаклар уку һәм аларның җавабын табу. Тизәйткечләр, санамышлар, үртәвечләр, өйрәнелә торган аваз булган халык мәкальләрен уку, истә калдыру һәм хәтер буенча сөйләү.

Аваз. ижек.сүз.жөмлә һәм текст турында образлы күзаллау формалаштыру.

Аеру билгеләре булып торган ь һәм ы тан соң [й] авазы

Язуда аеру билгеләре булып торган ь һәм ы һәм сузык аваз хәрефләре ярдәмендә [й] авазының язуда бирелешен (ь+е, я, ю; ы+е, ю, я) аңлату. (Я, е, ю хәрефләре алдындагы ижек калын сүзләргә (альпякыч) ы билгесе, алдагы ижек нечкә сүзләргә (донья) ы билгесе куелуын аңлатыла).

Аеру билгеләре һәм сузык аваз хәрефләре белән белдерелгән [й] авазлы сүзләрнең аваз анализы. [Й] авазы кергән сүзләрнең аваз схемасын уку. аны хәреф формасына үзгәртү, соңыннан башта ижекләп, аннан соң орфоэпик дәрәҗә итеп уку.

ь, ы билгеләренә басма хәрефләрнең төзү һәм аларның формаларын үзләштерү.

(Бу билгеләрнең [гъ], [къ] авазларының калынлыгын белдерү өчен дә кулланылуын аңлату (игътибар, тәкъдим). Калын [гъ] һәм [къ] авазлары булган сүзләрнең калынлыгын белдерү өчен язуда калын сузык аваз хәрефләре кулланылуын, әйткәндә, ижек нечкәлеген белдерү өчен, ахырдан ы билгесе куелуын асызыклан үтәргә кирәк. Мәселән мәкаль сүзендә [къ] калын кече тел тартыгы, аның калынлыгын белдерү өчен к дан соң а язабыз, укыганда [мәкъәл] дип укыйбыз, икенче ижекне нечкә итеп уку өчен сүз ахырына ы билгесе куябыз.)

Парсыз тарлык авазлар.

Парсыз [х, һ, щ, ц] тартыклар артикуляциясе. Бу авазларның характеристикасы. Парсыз тартык авазлар кергән ижекләр һәм сүзләр, текстлар уку. Текстның эчтәлеген үзләштерү. Эчтәлеген сөйләү. Басма хәрефләрнең формаларын үзләштерү.

Әлифбадан соңгы чор (8 сәг)

Төрле жанрдагы текстларны аңлап уку күнекмәләрен формалаштыру. Тексттагы «авыр» (озын һәм таныш булмаган) сүзләрне укыганда ижекләп укырга мөмкин. Жөмләнең тыныш билгеләренә карап жөмлөләр арасында тукталыш (пауза) ясау. Хикәяләү, сорау, тойгылы жөмлөләрнең интонациясен бирү. Укылган текст буенча бирелгән сорауларга тулы җавап бирү. сайлап алып эчтәлеген сөйләү, текстның башын, ахырын үзгәртү, аңа яңа исем бирә белү күнекмәләренә ия булу.Текстның 1) башлам (вакыйга нәрсәдән башлана). 2) төп өлеш (катнашучы-геройлар белән нәрсә була), 3) йомгаклауга (нәрсә ничек төгәлләнә) туры килә торган кисәкләрен табу һәм уку. Текстта сурәтләнгән вакыйгаларга укучы баланың һәм авторның мөнәсәбәтен белдерә белү.

Әдәби укуга 2 нче сыйныфта укыту планында атнага 1 сәгать вакыт бирелгән, программа 34 сәгатькә исәпләп төзелде.

№ п/п	Бүлек исеме	Сәгатьләр саны
1	Белдекле Керпедә кунакта	9
2	Белмәмештә кунакта	3
3	Укымышлы Ябалак янында	2

4	Аю өнөндө	3
5	Күрү ноктасы	10
6	Балалар газета-журналлары	1
7	Шагыйрь өчен табигать-серле һәм жанлы дөнья	4
8	Кызык һәм көлкеле хәлләр	2
Барлығы		34

Программа эчтәлегә

1. Белдекле Керпедә кунакта (9 сәгать)

Хайваннар турында әкиятләр. Әкиятләр турында гомуми күзаллау булдыру. Татар халык әкиятләрендәге төп герой белән башка халыклар әкиятләрендәге төп герой арасындагы охшаш һәм аермалы яклар. Геройларның характеры. Россия халыклары әкиятләре.

Тылсымлы әкиятләр. Жирдәге һәм тылсымлы дөньяны чагыштыру. Тылсымлы предметлар (эченнән гаскәр чыга торган таяк, төрле ашамлыклар тулы тырыс, хезинәсе бер дә кимеми торган сумка, кеше күзенә күрсәтми торган бүрек,жилән, зур атлата торган итек, дошманны кырып сала торган кылыч һ.б.), герой куллана торган тылсымлы әйберләр: тарақ,көзгә, кайрак, балдак. Тылсымлы булышчылар (жәнлекләр: этәч, бүре, аю, куян, шулай ук убырлы карчык һ.б.), тылсымлы төсләр (ак һәм кара). Борынгы дөньяның тылсымлы әкиятләрдә чагылышы (табигать көчләре, кешеләрнең хайваннарга, үсемлекләргә әверелүе).

Тылсымлы әкиятләрнең төзелеше (вакыйгаларның чылбыр рәвешендә баруы, кабатланулар, билгеле бер ритм, әкиятне истә калдыру).

2. Белмәмештә кунакта(3 сәгать)

Шигъри формада язылган әсәрләр(Р. Вәлиева, Ф. Яруллин, Ж. Дәрзаман ,Йолдыз). Йолдыз “Белмим”, Р.Вәлиева “Замана баласы”, Ф.Яруллин “Эшнең аның берни юк”, Ж.Дәрзаман “Солдат булдым”.

Кеше һәм табигать бергәлегә. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы —шагыйрь өчен илһам чышмәсе булуга инандыру. Шигърьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет. Автор әсәрләрендә һәм халык авыз ижатында охшашлык. Чагыштыру, контраст,жанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Жанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү,түбәнәйтү).

3. Укымышлы Ябалак янында (2 сәгать)

Г.Тукай ,Н.АхуноваА., Р Вәлиева,Р.Файзуллин, Э. Шәрифуллина әсәрләре; Г.Тукай ”Буран”; кыска шигърьләр;Н.Ахунова “Хоккулар”;Э.Шәрифуллина “Алтын балык”

Жанр үзенчәлекләре: сурәтләнгән вакыйгаларның тормышчанлыгы; әхлакый проблемаларның актуальлеге; уйдырмалар. Хикәянең төп мәгънәсе. Хикәя исеменә эчтәлеккә туры килүе. Хикәя геройлары, аларның портретлары һәм характерларының сөйләмнәре, башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте.

4. Аю өнөндө (3 сэгать)

Л. Лерон, И. Туктар, Р. Миңнуллин эсэрлэрен уку.

Л. Лерон “И ямьле дө соң дөнъя!”

И. Туктар “Урман букеты”.

Р. Миңнуллин “Чырышы эйләнәсендә”.

Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөнъяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Эйләнә-тирә дөнъяның матурлыгы — шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуга инандыру. Шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет. Автор эсэрләрәндә һәм халык авыз ижатында охшашлык. Чагыштыру, контраст, жанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Жанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү).

5. Күрү ноктасы (10 сэгать)

Р. Харис, Ш. Галиев, Ф. Садриев, Р. Миңнуллин, Р. Сарби, Г. Юнысова, Г. Гыйльманов, Н. Арсланов,

М. Әгъләмов, М. Шабаев, Н. Мадьяров, З. Минһажева, Г. Шаһи, Ф. Зыятдинов, Р. Файзуллин,

Г. Тукай, Р. Хафизова, Ж. Дәрзаман, Б. Рәхмәт, Р. Корбан, Л. Лерон, Ә. Моталлапов, Г. Афзал, Р. Валиева эсэрлэрен уку.

6. Балалар газета-журналлары (1 сэгать)

Газета-журналларның ни өчен вакытлы матбугат дип аталуын, яңалык белән гайбәт арасындагы аерманы аера белү. Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (интонация, тон, темп саклап кычкырып уку). Автор бирергә теләгән картинаны күзаллау. Эчтән укый белергә күнектерү. Чылбыр рәвешендә укыганда, үз урынынны белеп, чират буенча уку. Укылган эсэргә анализ ясау. Татар телендә чыга торган балалар журналларын белү. журналларда һәм газеталарда ориентлаша белү.

7. Шагыйрь өчен табигать-серле һәм жанлы дөнъя (4 сэгать)

Г. Морат, Г. Хәсәнов, Ә. Еники, Р. Мингалим, Йолдыз, Ф. Сафин, М. Фәйзуллина, Р. Газизов, С. Урайский, Л. Лерон, М. Галиев, М. Шабаев,

Ә. Шәрифиллина, Г. Мөхәммәтшин, Р. Вәлиева, Р. Корбан эсэрлэре.

8. Кызык һәм көлкеле хәлләр (2 сэгать)

Л. Лерон, М. Шабаев, Ә. Шәрифиллина эсэрлэре.

Әдәби укуга 3 нче сыйныфта укуыту планында атнага 1 сэгать вакыт бирелгән, программа 34 сэгатькә исәпләп төзелде.

Бүлекнең исеме	Эчтәлек	Сэгатьләр саны
Дәрәслекнең беренче кисәге. Күзәтәбез һәм тәэсирләр белән уртаклашабыз	Табигатьнең күзәллеген әдәби һәм сәнгать эсэрлэре аша аңлату. Балаларны табигатьтәге үзгәрешләрне күзәтеп барырга, күргәннәрен белән уртаклашырга өйрәтү. Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөнъяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Эйләнә-тирә дөнъя матурлыгының шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуына инандыру. Шигырьләрдә чагыштыру, сынландыру, эпитет. Чагыштыру, контраст, жанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Жанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп,	7

	<p>тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү). Б. Рәхмәт “Иң күңелле чак”, Р. Хисмәтуллин «Июль аланы», Р. Вәлиева “Жәй һәм бала”, М. Галиев «Жиләктән кайтканда», М. Мирза “Көздә бермәл”, “Көз”, “Болыт”, Б. Рәхимова «Шук болытлар, батыр жыл, якты кояш», М. Гафури “Болын”, Н. Дәүли «Бала болыт», . Р. Корбан “Көз нигә моңая”, Р. Вәлиева “Яңгыр, яу!”, “Китмә эле, берәз тор”, Йолдыз “Салават күпере”, М. Әлимбаев “Салават күпере”, Л. Лерон «Яңгырның ял көне», М. Жәлил “Яңгыр”, Р. Мингалим «Август каеннары», Ш. Маннур “Көзгә урманда”, З. Туфайлова «Яфрак ява», Х. Әюпов «Әбиләр чуагы», К. Тәхау “Көзгә урман”, Р. Әхмәтжан “Соңгы яфрак”, М. Мазунов «Карап торам», Г. Хәсәнов «Кыр казы», Г. Бәширов «Ана каз белән ата каз һәм аларның уникале бәбкәсе», Н. Гыймәтдинова «Казлар», Г. Остер «Серне ачты», В. Хәйруллина “Тәрбияче попугай”, Н. Сладков “Күзалдавычлар”, Р. Әхмәт “Сыкы”, Н. Сладков “Кем остарак”, Р. Корбан “Мәктәпкә озату бәйрәме”, Г. Паушкин “Кыш”, Г. Рәхим “Безнең тауда”, Н. Әхмәдиев “Чишмәгә суга барам”, К. Кәримов “Кышкы мәтрүшкәләр”, Н. Гыймәтдинова Сарбай”.</p> <p>Эш формалары: практик-уен, экскурсия, ижади эш, яттан сөйләү, төркемдә һәм парларда.</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр: Кеше һәм табигать бергәлеген, дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзалларга, әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы — шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуга инанырга. Шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитетларны аерырга, автор эсәрләрендә һәм халык авыз ижатында охшашлыкны, чагыштыру, контраст, жанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белергә, аңлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерергә (темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү))</p> <p>Милли төбәк компоненты: Татар язучылары ижаты белән танышу.</p>	
<p>Чагыштырулар серенә төшенәбез.</p>	<p>Әкиятләр турында гомуми күзаллау булдыру. Татар халык әкиятләрендәге төп герой белән башка халыклар әкиятләрендәге төп герой арасындагы охшаш һәм аермалы яклар. Геройларның характеры. Россия халыклары әкиятләре. Әкиятләрнең гасырлар дәвамында үсеше. Гади вакыт тасмасы: 1) бик борынгы әкиятләр, 2) борынгы, 3) бик борынгы булмаган әкияти вакыйгалар турында аңлату.</p> <p>Бик борынгы әкиятләрдә хайваннар арасындагы мөнәсәбәтләр, аларның тышкы күренешләре төп урынны алып тора. Борынгы әкиятләрдә геройның аңы, хәйләгә</p>	<p>3</p>

	<p>осталыгына дан жырлана. Ө әкияти вакыйгалар исә үз эченә геройның изге эшләрән, аның сәләтен, киң күңеллеген күрсәтүне максат итеп куя. Йөрөмсәк әкиятләр турында күзаллау.</p> <p>Әфган халык әкиятә: “Иң яхшы дару”, “Табышны ничек бүлсәргә?”, “Кабартма”; Уйгур халык әкиятә: “Тылсымлы китмән”; Инглиз халык әкиятә: “Көрән төстәге пингвин баласы”; Монгол халык әкиятә: “Өтәч таңда нигә кычкыра?”; Манси халык әкиятә: “Куянның колагы нигә озын?”; Кабарда халык әкиятә: “Жәнлекләр патшасы”; Венгр халык әкиятә: “Комсызлык бәласы”; Африка негрлары әкиятә: “Сырны ничек бүлгәннәр?”; Эстон халык әкиятә: “Куянның ирене нигә ярык?”; Эвенк халык әкиятә: “Өтәч нигә кычкыра?”; Казакъ халык әкиятә: “Юмарт дөя”; Нугай халык әкиятә: “Карт һәм су анасы”; Норвегия халык әкиятә: “Кабартма”; Алман халык әкиятә: “Сандугач белән Аю”; Каракалпак халык әкиятә: “Жәй белән Кыш нигә күрешми?”; Латыш халык әкиятә: “Шайтанга ничә яшь?”; Литва халык әкиятә: “Итагатыле мәче”, Л. Лерон “Әкияти башламнар”, Йолдыз “Охшашлык”, Э. Шәрифиллина “Әкият кайда?”</p> <p>Эш формалары: практик-уен, ижади эш, эчтәлек сөйләү, төркемдә һәм парларда.</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр:</p> <p>Дәрәслекнең төзелешен белсәргә, әкиятләрнең автор һәм халык әкиятләренә бүленешен аерырга, эчтәлек битендә ориентлаша алырга, халык һәм автор әкиятләрен аерырга, иллюстрацияләр аша әкиятләренә танырга, әкиятләренә мәгънәви кисәкләргә бүлә белсәргә, кыен хәлләргә калганда авырлыкларны жиңә белсәргә, әкиятләренң үзенчәлекләрен мөстәкыйль рәвештә күрә белсәргә, укыган әкиятләр арасынан тылсымлыларын аера белсәргә, жәнлекләр турындагы татар халык әкиятләрен башка халык әкиятләре белән чагыштырып үзенчәлекле якларын таба белсәргә</p> <p>Милли төбәк компоненты: Төрле халык авыз ижаты белән танышу.</p>	
Кешеләрнең хыялларын аңларга тырышабыз	<p>Әкият һәм хикәя жанрларының композиция үзенчәлеген (күзәтүләр аша) аңлату.</p> <p>Укучы – тыңлаучыга табигый көчләрнең серен , әкият геройларының серле тормыш агышын күрсәтү, хикәя геройларының характерында тормыштан алынган вакыйгаларны чагылдырып сөйләү. Уйдырмаларның максаты – тыңлаучыларны дөньяда булмаган, уйлап чыгарылган хәлләр белән шаккатыру.</p> <p>Л. Лерон “Хыял”, Йолдыз “Антенналы бәрәңге”, Л. Лерон “Хыяллы Акбай”, Ө. Габиди “Тере антенналар”, Л. Лерон “Мәче малае Шукбай”, “Шукбай балык тотта”, “Хат”, Ф. Мөслимова “Хыяллы”, З. Гомәрова “Хыялларым”, Б. Рәхмәт “Ничек өйрәнәргә”, Р. Фәйзуллин “Тугайда”, А. Әхмәтгалиева “Болытта жиләк үсә”, Ф. Садриев “Юкка көттәләр”, А. Гыйләжев “Суык”, А. Аланазаров “Дустымны эзлиме”, В. Хәйруллин</p>	3

	<p>“Кем булам”, Йолдыз “Этем югалды бүген”, Р. Гыйзәтуллин “Батырлык”, Г. Рәхим “Иске самавыр торбасы”.</p> <p>Эш формалары: практик-уен, ижади эш, яттан сөйләү, төркемдә һәм парларда</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр:</p> <p>Хыял һәм фантазия турында белгәннәренә искә төшерү, яңа мәгълүматлар белән баету. Күзәтүчәнлек, уйлап табучанлык һәм яңалыкка омтылыш булдыру. Әсәрдәге төп фикерне ачыклау. “Хыял һәм чынбарлык” турында фикерләү, күзалларга өйрәнү.</p> <p>Милли төбәк компоненты: Татар язучылары һәм шагыйрьләре ижаты белән танышу.</p>	
Ярату турында	<p>“Ярату” төшенчәсенә мәгънәсен әдәби әсәрләрдәге вакыйга һәм образлар язмышы аша аңлату: гаиләне хөрмәтләү, гаилә әгъзаларына, туган жиргә карата ярату хисләре, кече туганнарыбызга мөхәббәт. Дөнъяны шагыйрьләр күзлегеннән чыгып тану.</p> <p>Р. Вәлиев “Барысын да яратам”, Ш. Маннур “Яратам”, Р. Вәлиева “Чыпчык”, М. Хөсәен “Китап”, С. Урайский “Туган ил”, А. Гыймадиев “Шәмси мажаралары”, Н. Кәримова “Авылым жыры”, В. Нуриев “Кем катырак суга?”, Р. Вәлиева “Яңгыр белән Кояш”, Г. Сабитов “Тәүге шатлык”, Ә. Баянов “Тургай”, Н. Гыйматдинова “Болын патшасы”, А. Әхмәтгалиева “Безнеңчишмә”, Г. Бәширов “Беренче кар”, Н. Сладков “Кышкы жәй”, М. Мазунов “Яңа карлар ява”, И. Солтан “Кар ник шыгырдый?”, И. Солтан “Кар ник ява?”, Р. Мәннан “Кыш килә”, Ф. Зыятдинов “Муллык билгесе”, М. Мирза “Кышның китәсе килми”, Р. Миңнуллин “Кар бәйрәме”, С. Урайский “Кыш шатлыгы”, Р. Вәлиева “Каникул вакытында”.</p> <p>Эш формалары: практик-уен, ижади эш, яттан сөйләү, төркемдә һәм парларда</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр:</p> <p>“Ярату” төшенчәсенә мәгънәсен әдәби әсәрләрдәге вакыйга һәм образлар язмышы аша аңлау. Гаиләне хөрмәтләү, гаилә әгъзаларына, туган жиргә карата ярату хисләре, кече туганнарыбызга мөхәббәт булдыру.</p> <p>Милли төбәк компоненты: Татар язучылары һәм шагыйрьләре ижаты белән танышу.</p>	4
Дәрәслекнең икенче кисәге. Хикмәтле тормыш тәҗрибәсе туплыйбыз.	<p>Мәсәл жанрының килеп чыгышы, үсеше. Бөтен дөнъяга танылган мәсәлчеләр: Эзоп, Ж.Лафонтен, И.Крылов, татар мәсәлчеләре К.Насыири, Г. Тукай, М.Гафури, Г.Шамуков, Ә.Исхак һәм башка язучылар әсәрләрен өйрәнү. Төрле халык мәкальләре. Мәкальләренә сөйләмдә, мәсәлләрдә урынлы куллану. Дөнъяны шагыйрьләр күзлегеннән чыгып тану. Мәсәл һәм әкиятне чагыштыру. Мәсәлләрнең хайваннар турындагы әкиятләрдән килеп чыгуы. Мәсәлләрнең төп асылы, эчтәлегә. Мәсәл моралендә мәкальләр куллану. Мәсәлләрнең тәрбияви роле.</p> <p>Эзоп “Давыл белән Кояш”, Г. Тукай “Җил илә Кояш”, Н. Исәнбәт “Ябалак белән</p>	4

	<p>Чыпчык”, татар халык әкияте “Ябалак белән чыпчык”, Ф. Яруллин “Мактану бәласе”, К. Насыйри “Төлке белән Этәч”, М. Гафури “Мәймүн белән күзлекләр”, “Чикерткә белән кырмыска”, Г. Тукай “Көзгә белән маймыл2, Г. Шамуков Көзгә белән Маймыл”, Т. Яхин “Карга белән Төлке”, Ф. Яхин “Сыр бәласе”, Г. Шамуков “Карга белән Төлке”, Ф. Яруллин “Хәйләкәр куян”, М. Гафури “Ике белән бака”, В. Гаршин “Ил гизүче бака”, В. Радлов “Карганың бәласе”, Л. Толстой “Зирәк Чәүкә”, К. Насыйри “Комсыз эт”, С. Шакир “Таш белән Кырмыска”, Ә. Исхак “Карт Имән белән яшь егет”, М. Гафури “Ике чебен”, М. Саттар “Кырмыска белән тирес корты”, Г. Тукай “Яшь агач”, Г. Тукай “Төлке белән йөзем жимеше”, Ә. Исхак “Төлке белән виноград”, Г. Вәлиева “Заман әкияте”, Г. Тукай “Аккош, Чуртан һәм Кыскач”, И. Крылов “Аккош, Чуртан һәм Кысла”, М. Гафури “Кәжә белән Төлке”.</p> <p>Эш формалары: практик-уен, ижади эш, яттан сөйләү, төркемдә һәм парларда</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр:</p> <p>Мәсәл жанрының килеп чыгышы, үсеше белән таныш булу. Бөтен дөньяга танылган мәсәлчеләр: Эзоп, Ж.Лафонтен, И.Крылов, татар мәсәлчеләре К.Насыйри, Г.Тукай,М.Гафури, Г.Шамуков, Ә.Исхак һәм башка язучыларны белү һәм әсәрләрен өйрәнү.</p> <p>Контроль төрләре: телдән тест.</p> <p>Милли төбәк компоненты: Танылган мәсәлчеләр һәм татар мәсәлчеләре ижаты белән танышу.</p>	
Көлке серләрен эзлибез.	<p>Шигырьләрдә автор фикерен аерып алу. Шагыйрьнең кимчелекләрдән көлүе. Көлкеле әсәрләрдә көлке китереп чыгарган сәбәпләрне табу.</p> <p>Ш. Галиев “Иншаның файдасы”, “Сүзләре һәм үзләре”, В. Нуриев “Инша”, Л. Лерон “Иртән уянасың килмәсә”, Сүз тыңлыйсың килмәсә”, “Инша”, Р. Вәлиева “Көчле укучы”, “Сыер эзләгәндә”, К. Тәңрекулиев “Эшчән” Гельды”, И. Юзеев “Хатасыз ничек язарга?”, Р. Миңнуллин “Хаталар өстендә эшләү”, Г. Морат “Үскәч кем булырга”, “Тиргиләр”, Р. Низамова “Табигать күренеше”, Р. Фәйзуллин “Ничек яхшы булырга?”, Йолдыз “Ике җаваплы табышмак”, Н. Кәримова “Кое чыпчыгы”, З. Туфайлова “Трай”, А. Алиш “Утлы йомрка”, Р. Вәлиев “Минекә”.</p> <p>Эш формалары: практик-уен, ижади эш, яттан сөйләү, төркемдә һәм парларда</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр:</p> <p>Шигырьләрдә автор фикерен аерып ала белү. Шагыйрьнең кимчелекләрдән көлүен, көлкеле әсәрләрдә көлке китереп чыгарган сәбәпләрне табу. Язучы һәм шагыйрьләрнең көлкеле әсәрләрен белү.</p>	3

	<p>Контроль төрләр: телдән тест.</p> <p>Милли төбәк компоненты: Татар язучылары һәм шагыйрьләре ижаты белән танышу.</p>	
Герой ничек туа?	<p>Автор әкиятләрендә, нәкъ халык әкиятләрендәгечә, вакыйгаларның кабатлануы, чылбыр рәвешендә тезелүе, аерым сүزلәрнең ритмик кабатланып килүе. Автор теленең кабатланмас матурлыгы. Язның тәүге үзенчәлекләрен әсәрләрдән табу.</p> <p>Ф. Яруллин “Тылсымлы ачкыч”, Р. Мингалим “Уйларга кирәк”, Р. Харис “Берсе калсын иде”, Р. Вәлиева “Кышкы ямь”, Йолдыз “Белмәгән белми”, М. Мирза “Язның тәүге көннәре”, Г. Хәсәнов “Корташар”, “Гөблә”, “Май”, Ә. Рәшит “Яшенле яңгыр”, Г. Гыйлман “Көзгә урман”, Ф. Садриев “Белемле әби”, Х. Халиков “Витаминлы аш”, Н. Гыйматдинова “Дару”.</p> <p>Эш формалары: практик-уен, ижади эш, яттан сөйләү, экскурсия, төркемдә һәм парларда</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр:</p> <p>Автор әкиятләрен анализлый белү. Автор теленең кабатланмас матурлыгын тою. Язның тәүге үзенчәлекләрен әсәрләрдән таба белү.</p> <p>Контроль төрләр: телдән тест.</p> <p>Милли төбәк компоненты: Татар язучылары һәм шагыйрьләре ижаты белән танышу.</p>	4
Үткәннәр белән хәзергене чагыштырабыз. Йомгаклау.	<p>Чагыштыру, контраст, жанландыру кебек гади әдәби алымнарны табу. Жанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү).</p> <p>Хикәя геройлары, аларның портреты һәм характер үзенчәлекләрен башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте. Геройларга чагыштырма характеристика. Герой яшәгән тирәлек, пейзаж.</p> <p>Р. Фәйзуллин “Онытма син!”, М. Мирза “Идел-йорт”, “Без бабайсыз үстек”, Р. Рәкыйпов “Мин яратам сине, Татарстан!”, Л. Шагыйрьжан “Сөембикә манарасы”, В. Нуриев “Хужалар тавы”, Х. Туфан “Казан”, З. Гомәрова “Батырлар хакында”, Р. Харис “Сугыш турында сөйләшә картлар”, “Игенче жыры”, Г. Гыйлман “Нәсел агачы”, “Дәү әтинең әтисе”, “Универсиада”, В. Хәйруллина “Хозурлык һәм горурлык”, Ф. Кәрим “Ант”, Ватаным өчен”, М. Жәлил “Кичер, илем!”, Х. Халиков “Рәхмәт сезгә, ветераннар!”, В. Нуруллин “Бүреләр, үгез һәм без”, С. Рәхмәтуллин “Сандыктагы хәзинә”, Р. Мәннан “Без музейга барабыз”, Г. Ахунов “Канатлар кая илтә?”, Г. Моратов “Корыч шулай чыныкты”, И. Юзеев “Матурлыкны гына алып кит”, М. Рафиков “Жир куены”, Г. Бәширов “Безнең Татарстан”, Р. Фәйзуллин “Нефть”, “Безнең КамАЗ”, Йолдыз “Спортчы Шүрәле”, Р. Миңнуллин “Кунакка килегез”.</p>	6

	<p>Эш формалары: практик-уен, ижади эш, яттан сөйләү, экскурсия, төркемдә һәм парларда</p> <p>Укучыларның белемнәренә һәм күнекмәләренә таләпләр: Чагыштыру, контраст, жанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Жанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү). Хикәя геройлары, аларның портреты һәм характер үзенчәлекләренә башкарган гамәлләре аша чагылышын, авторның үз героена мөнәсәбәтен, геройларга чагыштырма характеристика бирә белү.</p> <p>Контроль төрләре: телдән тест.</p> <p>Милли төбәк компоненты: Татар язучылары һәм шагыйрьләре ижаты белән танышу.</p>	
		34

Әдәби укуга 4 нче сыйныфта укуыту планында атнага 1 сәгать вакыт бирелгән, программа 34 сәгатькә исәпләп төзелде.

№	Бүлекнең исеме	Сәгатьләр саны
1	<i>Тылсымлы әкият кануннарын өйрәнәбез: үткәннәрне яңадан кичереп, бүгенге тормыш белән бәйлибез</i>	7
2	<i>Фольклорга нигезләнгән хикәяләр. Дастан, риваять һәм легендалар аша тарих белән танышабыз, ә автор әкиятләре хисләр дөньясына чакыра.</i>	5
3	<i>Шагыйрьләр һәм рәссамнар ижаты аша табигать һәм кешеләрнең матурлыгын аңларга өйрәнәбез.</i>	4
4	<i>Безгә кадәр яшәгән яшәтәшләребез тормышы белән танышабыз</i>	3
5	<i>Матурлыкның безгә ничек тәсир иткән аңларга тырышабыз</i>	5
6	<i>Жирдә кеше булу өчен, кеше күпме юллар үтә?</i>	5
7	<i>Сәнгать дөньясының үзенә генә хас үзенчәлекләрен ачыклайбыз.</i>	2
8	<i>Үткәнә булмаган халыкның киләчәге юк. Туган ил турында уйланабыз</i>	3
		34

Әдәби уку дәресләре программасы, 4 нче сыйныф (34 сәг)

Халык авыз ижаты

Мифлар турында гомуми кузаллау булдыру. Борынгы халыкларның тормышы, кеше һәм табигать арасындагы мөнәсәбәт. Тормыш агачы, тотем хайваннар һәм тотем үсемлекләр, кешеләрнең аларга карашы, борынгы традицияләренә саклануы.

Тылсымлы әкиятләр.

Дөнья турында борынгы кузаллаулар чагылышы. Тылсымлы әкият герое. Тылсым дөньясы, тылсымлы предметлар, сихри саннар, сүзләр, тылсымлы булышчылар. Тылсымлы әкият законнары: әкият герое өеннән чыгып китә, максатка ирешү юлы (тылсым дөньясы, карурманнар аша үтүче юл, сынаулар, тылсымлы булышчы ярдәме, жиңү шатлыгы). Халыклар әкиятләренең мифлар, легендаларда чагылышы.

Риваять һәм легендалар.

Риваять һәм легендаларда сөйләнгән геройлыктар, аларның кичерешләре. Тарихи бәйләнеш. Төрле атамалар, аларның килеп чыгышы. Риваять һәм легендаларда бирелгән вакыйгаларның әкиятләрдә чагылышы.

Автор әкиятләре

Автор әкиятләренең халык әкиятләре белән охшашлыгы. (жанр һәм сюжет). Халык әкиятләрендәге тылсым белән жиңүләр, автор әкиятләрендә акыл белән эш итеп уңышка ирешү, ярату һәм яратыла белүнең көче.

Фольклор жанрының тормышта, хәзерге вакытта яшәеше.

Халык традицияләре һәм бәйрәмнәре. Гимннар (Татарстан гимны). Халык һәм автор әкиятләре.

Хикәя

Хикәя жанры турында кузаллау формалаштыруны дәвам итү. Хикәя геройлары, аларның портретлары һәм характер үзенчәлекләре, башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте. Геройларга чагыштырма характеристика. Герой характерының катлаулылыгы, вакыт белән бәйләнеше. Герой яшәгән тирәлек, пейзаж. Хикәядәге чынбарлык чагылышы. Әдәби тел берәмлекләре.

Әкият һәм хикәя жанрының үзгәлеге турында кузаллау формалаштыру. Әкият һәм хикәя жанрларының композиция үзенчәлеген (күзәтүләр аша) аңлату. Укучы-тыңлаучыга табигый көчләрнең серен, әкият геройларының серле тормыш агышын күрсәтү, хикәя геройларының характерын тормыштан алынган вакыйгаларны чагылдырып сөйләү.

Шигърият. Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып кузаллау. Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы — шагыйрь өчен илһам чышмәсе булуга инандыру. Шигърьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет. Автор әсәрләрендә һәм халык авыз ижатында охшашлык. Чагыштыру, контраст, жанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Жанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү).

Әсәр авторлары турында

Шагыйрь, язучы, рәссамнарның биографиясе.

а) әсәрдә авторлар кичереше;

ә) автор күзәтүләренең чагылышы;

б) хәзерге заман авторлары белән очрашу, балаларның авторга сораулары, җаваплар.

Библиографик культура формалаштыру.

“Эчтәлек ” белән танышу , аңа карап, кирәкле әсәрне китаптан таба белү, кече яшәтгә мөктәп баласының дәрәжәктән тыш эшчәнлеген оештыру: өй, мөктәп китапханәләреннән файдалану. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат белән эшләү.

Балалар китабы белән эшләү. Китапның төп төп элементларын аеру: китап тышлыгы, китап төпсәсе, битләре. Китапны саклап тоту күнекмәләре булдыру. Төрле жыентыклар төзөргә өйрәнү. Әсәр авторлары турында мәгълүмат туплау.

Уку, сөйләү, тыңлау күнекмәләре формалаштыру

Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (интонация, тон, темп саклап кычкырып уку) Автор бирергә теләгән картинаны күзаллау. Эчтән укый белергә күнектерү. Чылбыр рәвешендә укыганда үз урыныңны белеп , чират буенча уку. Укылган әсәргә анализ ясау. Уку техникасын үстерү.

№ п/п	Тема	Дәрес саны
1	Кереш дәрес. “Өч кыз”, ”Куян кызы” әкиятен уку. Жәмлә. Интонация	1
2	Текст. Текст кисәге буларак жәмлә. Жәмлә кисәге буларак сүз. Ярдәмче сүзләр	1
3	а] авазы һәм А, ахәрәфләре. [ә]авазы һәм Ә,әхәрәфләре.	1
4	[ы] авазы һәм Ы,ыхәрәфләре. [э] авазы һәм Э,э хәрәфләре [и] авазы һәм Ии хәрәфләре	1
5	[у] авазы һәм Уу хәрәфләре [ү]авазы һәм Үү хәрәфләре	1
6	[о] авазы һәм Оо хәрәфләре [ө]авазы һәм Өөхәрәфләре	1
5	Сузык аваз хәрәфләре. Ныгыту.	1
6	[н]авазы һәм Ннхәрәфләре	1
7	[л]авазы һәм Ллхәрәфләре	1
8	[м]авазы һәм М,мхәрәфләре	1
9	[р]авазы һәм Р,р хәрәфләре	1
10	[й]авазы һәм Й,йхәрәфләре	1
11	[ң]авазы һәм ң хәрәфе	1
12	[йа],[йә]авазлары һәмЯ, я хәрәфләре.	1
13	[йу],[йү] авазлары һәм Ю,ю хәрәфләре	1
14	[йы], [йе] авазлары һәм Е,е хәрәфләре	1
15	[д] авазы һәм Д,д хәрәфләре [т] авазы һәм Т,т хәрәфләре	1
16	[з] авазы һәм З,з хәрәфләре [с] авазы һәм С,с хәрәфләре	1

17	[гъ] авазы һәм Г,г хәрефләре [къ]авазы һәм К,к хәрефләре	1
18	[w]һәм[v]авазлары һәм В,в хәрефләре. “Авылда” хикәясе.	1
19	[ф]авазы һәм Ф,фхәрефләре.“Уфа-Казан” хикәясен уку	1
20	[б]авазы һәм Б,бхәрефләре.Татар халкының милли бәйрәмнәре. [п]авазы һәм П,п хәрефләре” Кошлар-безнең дусларыбыз”.	1
21	[ж] авазы һәм Ж,ж хәрефләре.Без укырга яратабыз[ж] авазы һәм Ж,ж хәрефләре. Кл. тыш уку: жырлы-биюле уеннар. ”Жиләк жыю” хикәясе..	1
22	[ш] авазы һәмШ,ш хәрефләре [щ]авазы һәм Щ,щ хәрефләре	1
23	[ч] авазы һәм Ч,ч хәрефләре.”Берлектә көч” хикәясе	1
24	[х] авазы һәм Х,х хәрефләре [һ] авазы һәм Һ,һ хәрефләре.	1
25	[ц]авазы һәм Ц,ц хәрефләре ь,ь-аеру билгеләре	1
26	Сәяхәт башы. Аптыраткыч әкиятләр сере.	1
27	Санамыш серләре. Борынгы санамышлар. Табышмак ничек төзелә?	1
28	Эндәшләр, тизәйткечләр. Охшаш яңгырашлы сүzlәр.	1
29	Рифма һәм шигырь мөгнәсе. Шаян шигырьләр. Яңгыравык шигырьләр. Поэзия һәм прозада сүzlәрнең үзенчәлекле яңгырашы.	1
30	Урман мәктәбендә. Малайлар һәм кызлар турында Санамыш, тизәйткеч, үртәвеч.	1
31	Шигырьдә юмор хисе. Язучы фантазиясе. Дөньяны кем ничек күрә? Шагыйрь нәрсә күрә һәм ишетә?	1
32	Такмазалар, уйдырмалар, әкиятләр, бишек жырлары.	1
33	Рәссам нәрсә күрә? Рифмалашкан сүzlәр. Йомгаклау.	1

Тематик планлаштыру 2 сыйныф 34 дәрәс

№	Дәрәс темасы	Сәг. саны
---	--------------	-----------

1.	Белдекле керпедә кунакта.	1
2.	Автор әкиятләре. Автор теленең кабатланмас матурлыгы. Г.Тукай “Кәжә белән Сарык “ әкиятә	1
3.	Хайваннар турында татар халык әкиятләрендә төп герой, аның характеры. “Батыр әтәч” татар халык әкиятен уку.	1
4.	Кыргый жәнлекләр турындагы әкиятләр."Бүдәнә белән төлкә". Борынгы әкиятләр	1
5.	Риваять турында гомуми күзаллау. Аз булса да үз акылың булсын.М. Гафури “Тавык белән үрдәк” шигъри әкиятә, “Тавык нигә суда йөзә алмый?” риваяте	1
6.	Халык авыз ижаты. Мәкальләр. Дуслык турында мәкальләр. Г.Юнысова “Керпе кайгысы.	1
7.	Тылсымлы әкиятләр “Гөлчәчәк” әкиятә	1
8.	Юмористик әсәрләр. Ш.Галиев “Котбетдин мәргән”(мәзәк мажара).	1
9.	Уйдырма әкиятләр.Н.Исәнбәт “Мыраужан агай хәйләсе”. Әкияти вакыйгалар.	1
10.	Бөжәкләр турындагы шигъри әсәрләр.З.Мансур ”Кырмаһа һәм малай” Автор һәм халык әкиятләрендә охшашлык.”Музей йортына сәяхәт” Г.Вәлиева “Су әкиятә”	1
11.	Әсәр геройларына карата үз фикеренә белдерү. Йолдыз “Белмим” әсәрен уку.	1
12.	Әсәр исеменең төп мәгънә, әчтәлек белән туры килүе. Р.Вәлиева “Замана баласы”.	1
13.	Эш эшкә өйрәтә. Ф.Яруллин “Эшнең аның берниә юк”. Жанлы сөйләмнең мөһим чаралары . Ж.Дәрзаман “Солдат булдым”..	1
14.	Хоккулар. Кыска шигърьләр. Н.Ахунова “хоккулар”ы. Лирик герой.”Музей йортына сәяхәт”.	1
15.	Әкият һәм чынбарлык бергәлегә. Э.Шәрифиллина “Алтын балык”.	1
16.	Геройның эчкә дөньясын аның әйләнә-тирә дөнъяны танып белүе аша күрсәтү. И.Лерон “И ямыле дә соң дөнья!” ”Музей йортына сәяхәт”. “Музей йорты”.	1
17.	Күзәтә белгән кеше- бәхетле кеше. И.Туктар “Урман букеты”. Күзәтү ноктасы. Р.Харис “Төсле рәсем”.	1
18.	“Серле ачкыч” мәктәп клубына хат язү. Р.Миңнуллин “Чыршы әйләнәсендә”.	1

19.	Дөнъяны танып белүнең яңа ысуллары. Ш.Галиев “Яңа фотоаппарат”. Р.Миңнуллин “Рәсем”.	1
20.	Күңел күзе. Г.Юнысова “Күзләр” әсәрен уку.	1
21.	Чагыштыру, контраст, жанландыру. Н.Арсланов “Сезнеке” Дөнъяга төрлечә караш. М.Әгъләмов “Ямь-яшел”.	1
22.	Кеше һәм табигать бергәлеге. Ф.Садриев “Боз өстендә”, Г.Шаһи “Тамчы,” Н.Мадьяров “Үз шәүләсен куркыткан”.	1
23.	Дөнъяны шагыйрьләр күзлегеннән чыгып танып белү. Р.Фәйзуллин “Бинокль” Р.Хафизов “Күңел күзе”	1
24.	Алар-безгә, без-аларга карыйбыз., Ж.Дәрзаман “Балык тотты”, Б.Рәхмәт “Гөлийөзем белән чебен”	1
25.	Әсәр геройларының тирә-якка, дөнъяга карашларын чагыштырып карау. Ф.Зыятдинов “Карга белән Шөпшә”. “Музей йортына сәяхәт”, Ж.Дәрзаман “Күбәләк кар”	1
26.	Бер предметка төрлечә караш. Р.Миңнуллин “Кем соң минем Әби?” Ә.Моталлапов “Кечкенә дә төш кенә”. “Музей йортына сәяхәт”. Р.Миңнуллин “Йорт агачлары”	1
27.	“Серле ачыкч” мәктәп клубы утырышы. Г.Тукай “Бу кайчак була?”, Р.Корбан “Ел фасыллары”, Г.Афзал “Беренче кар”	1
28.	Хикәя герое. Р.Вәлиева “Шатлык кызы”.	1
29.	Балалар журналлары. Балалар газеталары	1
30	“Серле ачыкч” мәктәп клубы утырышы. Ш.Галиев “Тынлык”. Шагыйрь өчен табигать-серле һәм жанлы дөнъя. Г.Хәсәнов “Имән каргасы”	1
31	Кышкы урман матурлыгы. Ә.Еники “Кышкы урман”, Йолдыз “Бәхетле агач”.	1
32	Якты күл сагышы. Ф.Сафин “Якты күл сагышы” М.Фәйзуллина “Агачлар да күлмәк алыштыра”.	1
33.	Көлке ничек туа? Л.Лерон “Тишек хәтер”, М.Шабәев “Зәңгәр пәси.”	1
34.	Гаҗәпнең дә гаҗәбе, мезәкнең дә мезәге. Ә.Шәрифуллина “Оттырды”, Л.Лерон “Гаҗәп хәлләр”	1

Тематик планлаштыру 3 сыйныф 34 дәрес

№	Дәреснең темасы	Дәрес саны
Дәреслекнен беренче кисәге. Күзәтәбез һәм тәэсирләр белән уртаклашабыз		
1	Иң күңелле чак Б.Рәхмәт”Иң күңелле чак”,Р.Вәлиева ”Жәй һәм бала” Р.Хисматуллин ”Июль аланы” Жәйне сагыну. М.Галиев ”Жиләктән кайтканда”	1
2	М.Мирза”Көздә бермәл”,”Көз”,”Болыт”М.Гафури ”Болын”Күк йөзгә болыт – рәсемнәр. Б.Рәхимова”Шук болыттар,батыр жил,якты кояш”Р.Корбан”Көз нигә моңа?”Р.Вәлиева”Яңгыр яу”Йолдыз ”Салават күпере”Н.Дәүли ”Бала болыт”	1
3	Яңгырның ял көне.Л.Лерон ”Яңгырның ял көне”Р.Вәлиева”Китмә әле.бераз тор”М.Әлимбаев”Салават күпере”,М.Жәлил”Яңгыр” Жир өстенә яфрак ява.Р.Мингалим ”Август каеннары”	1
4	З.Туфайлова”Яфрак ява” Ш.Маннур ”Көзгә урманда Алтын көз Ф.Хөсни ”Яфрак коелганда”К.Тәхау ”Көзгә урман”	1
5	Кыр казлары китә жылы якка... М.Мазунов”Карап торам”Г.Хәсәнов ”Кыр казы”Йорт казлары – гажәп кызык кошлар Г.Бәширов”Ана каз белән ата каз һәм аларның уникале бәбкәсе” Н.Гыйматдинова ”Казлар” Тәрбияче попугай Г.Остер”Серне ачты”В.Хәйруллина”Тәрбияче попугай”Әнәс Шакировның куен дәфтәре. Н.Сладков ”Күзалдавычлар”Р.Әхмәт”Сыкы”	1
6	”Әнәс Шакировның куен дәфтәре. Н.Сладков ”Кем остарак”Р.Корбан”Мәктәпкә озату бәйрәме”Әмирнең куен дәфтәреннән табышмаклар.Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы.”Матурлыкны бергәләп күреп аңлашабыз” Г.Паушкин”Кыш”Г.Рәхим ”Безнең тауда” Р.Шәмсетдиновның”Ботинкалар” картинасы.	1
7	Серле чишмә,моңлы чишмә Н.Әхмәдиев”Чишмәгә суга барам”(1 нче кисәк)К.Кәримов ”Кышкы мәтрүшкәләр”М.Кузнецов”Балачагым урамы” картинасы Сарбайның батырлыгы. Нәбирә Гыйматдинова ”Сарбай”	1
Чагыштырулар серенә төшенәбез.		
8	Эш - кешене тәрбияли,ә ялкаулык – боза. Әфган халык әкиятә”Иң яхшы дару”Уйгур халык әкиятә”Тылсымлы китмән”Л.Лерон”Әкияти башламнар” Йолдыз”Охшашлык” һәр жәнлекнең үз төсе.”Көрән төстәге пингвин баласы”Э.Шәрифиллина”Әкият кайда?”Нугай халык әкиятә ”Карт белән Су анасы”	1
9	Эш үткәч, үкенүдә файда юк.”Алтын алма”,”Әтәч таңда нигә кычкыра?”	

	”Сандугач белән Аю” И куян, куян... Манси халык әкиятә”Куянынң қолагы нигә озын?”Эстон халык әкиятә”Куянынң ирене нигә ярык?” “Жәй белән кыш нигә күрешми?”	
10	Жәнлекләр арасында да патшалар була Кабарда халкынынң “Жәнлекләр патшасы” Латыш халык әкиятә “”Шайтанга ничә яшь?” Казах халык әкиятә “Юмарт дөя” Комсызлык китергән бәла Венгер халык әкиятә”Комсызлык бәласә”Африка негрлары әкиятә “Сырны ничек бүлгәннәр?”Әфган халык әкиятә “Табышны ничек бүләргә?”	1
Кешеләрнең хыялларын аңларга тырышабыз.		
11	Хыял дөнъясында Л.Лерон “Хыял” Л.Лерон “Хыялы Ақбай” Йолдыз “Антенналы бәрәңгә” Мәче малае Шукбай Л.Лерон “Мәче малае Шукбай” Ф.Мөслимованың “Хыялы” З.Гомәрованың “Хыялларым”	1
12	Мәчеләр дә кешеләрчә яши Л.Лерон “Мәче малае Шукбай” “Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы.”Р.Фәйзуллин “Тугайда”А.Әхмәтғалиева “Болытта жиләк үсә”Ф.Садриев “Юкка көттеләр”	1
13	Нәниләрнең хыялы А.Гыйләжев “Суык” Дүрт аяклы дустым. А.Алланазаров “Дустымны эзли” Йолдыз “Этем югалды бүген” Батырлыкка жирдә урын бар Р.Гыйззәтуллин“Батырлык”,Г.Рәхим “Иске самовар торбасы”	1
Ярату турында		
14	Барсын да яратам Р.Вәлиева ”Барсын да яратам”, ”Чыпчык”, Ш.Маннур “Яратам” М.Хөсәен”Китап” С.Урайски“Туган ил”Авыл хикмәтләре А.Гыймадиев “Шәмси мажаралары” Н.Кәримова “Авылым жыры”Жәйге қояш астында.	1
15	В.Нуриев “Кем катырак суга?” Б.Кустодиев “Идел.Салават күпере”Р.Вәлиева”Яңгыр белән қояш Шатлык - тәнгә сихәт.Г.Сабитов “Тәүге шатлык”Ә.Баянов”Тургай” Н.Гыймәтдинова “Болын патшасы”	1
16	Чишмә буенда. А.Әхмәтғалиева”Безнең чишмә” Ф.Әминов “Су буе” картинасы Туган яқ кышы. Г.Бәширов”Беренче қар”Р.Мәннан”Қыш қилә”Н.Сладков”Қышқы жәй”	1
17	Қар – ул муллык билгесе. М.Мазунов “Яңа қарлар ява”И.Солтан Қар ник шығырды?1 И.Солтан “Қар ник ява?Ф.Зыятдинов “Муллык билгесе”М.Мирза”Қышнынң қитәсе қилми” Қыш шатлығы.Р.Миднуллин “Қар бәйрәме”С.Урайский”Қыш шатлығы” Р.Вәлиева “Қаникул вакытында	1
Дәрәслекнең икенче қисәге. Хикмәтле тормыш тәжрибәсе түпльйбыз		
18	Мәсәл серләренә төшенәбез.Эзоп “Давыл белән Қояш”Г.Туқай “Жил илә Қояш” Ф.Яруллин “мактану бәласә”К.Насыйри “Төлке белән әтәч” Тапқырлык үлемнән қотқара. Н.Исәнбәт “Ябалақ белән Чыпчык”М.Гафури”Мәймүн белән күзлекләр””Чикерткә	1

	белән Кырмыска”Г.Тукай “Көзгә белән Маймыл”Г.Шамуков “Көзгә белән Маймыл”	
19	Юк урында мактау – зарарлы эш.Т.Яхин “Карга белән төлке”Ф.Яхин”Сыр бэләсе” Г.Шамуков””Карга белән Төлке”Ф.Яруллин “Хэйлэкәр куян” М.Гафури “Ике Каз белән Бака”В.Гаршин “Ил гизүче Бака” Көч житмәслек эшне акыл белән жиңеп була.В.Радлов “Карга хэйләсе”,	1
20	Л.Толстой”Зирек Чәүкә”К.Насыйри”Комсыз эт”С.Шакир”Таш белән Кырмыска”Һәр макксатка ирешүнең үз чарасы бар Ә.Исхак “Карт имән белән яшь егет”,М.Гафури”Ике чебен”,М.Саттар “Кырмыска белән Тирес котры”,Г.Тукай “Яшь агач” Р.Харис “Бөкре агач” картинасы	1
21	Эшене барып чыкмаса, гаепне үзеннән эзлә. Г.Тукай “Төлке һәм йөзем жимеше” Ә.Исхак”Төлке һәм виноград”Р.Вәлиева “Заман әкиятә” Бердәмлектә көч. Г.Тукай “Аккош,Чуртан һәм Кысқыч”И.Крылов “Аккош,Чуртан һәм Кысла” М.Гафури “Кәжә белән Төлке	1
Көлке серләрен эзлибез – 4 дәрәс		
22	Белмәү гаеп түгел, белергә теләмәү гаеп. Ш.Галиев ”Иншаның файдасы””Сүз-ләре һәм үзләре” В.Нуриев “Инша”Л.Лерон”Иртән уянасың килмәсә” Белгән белгәнне эшләр Р.Вәлиева “Көчле укучы”К.Тәңрекулиев”Эшчән Гельды”Л.Лерон”Сүз тыңдыйсың килмәсә”	1
23	Бүлек зур булмас,укуган кеше хур булмас. И.Юзиев”Хатасыз ничек язарга?” Р.Миңнуллин “Хаталар өстендә эшләү”,Р.Низамова”Табигать күренеше”,Л.Лерон “Инша”,Г.Морат”Үскәч кем Акылның кадере – әдәп белән,куәтнең кадере – сәләт белән. Р.Фәйзуллин “Ничек яхшы булырга?” Йолдыз “Ике җаваплы табышмак”,Н.Кәримова ”Кое чыпчыгы”	1
24	Көнең бушка үтмәсен Г.Морат”Тиргиләр”, З.Туфайлова “Трай”,Р.Вәлиева”Минекә””Сыер эзләгәндә”,Р.Вәлиев,А.Алиш “Утлы йомырка”	1
Герой ничек туа?- 4 дәрәс		
25	Беләге юан берне егар, белеме булган меңне егар. Ф. Яруллинның “Тылсымлы ачкыч” әкиятә (1 нче кисәк) Р.Мингалим “Уйларга кирәк” Ф. Яруллинның “Тылсымлы ачкыч” әкиятә(2нче кисәк) Р.Харис “Берсе калсын инде” Белер өчен дәрәсен,бик күп белергә кирәк Ф. Яруллинның “Тылсымлы ачкыч”әкиятә(3 нче кисәк)Р.Вәлиева “Кышкы ямь”	1
26	Гыйлем ачкычы китап Ф. Яруллинның “Тылсымлы ачкыч” әкиятә(4нче кисәк) Йолдыз “Белмәгәннен белми” Шыбырдашып тама тамчылар М.Мирза”Язның тәүге көннәре”, Г.Хәсәнов “Корташар”, ”Гөблә”	1
27	Беренче күкрәү. Г.Хәсәновның “Май”хикәясә,Ф.Васильевның “Юеш болын” картинасы, Ә.Рәшит “Яшенле яңгыр” Г.Гыйльман “Көзгә урман” Табигатьнең серле китабы Г.Хәсәновның “Май”хикәясә Ф.Садриев “Белемле әби”	1
28	Шифалы яңгырлар Г.Хәсәновның “Май”хикәясә. Х.Халиков “Витаминлы аш”	1

	Канатлы дуслар. Г.Хәсәновның “Май” хикәясе Н.Гыйматдинова “Дару”	
Үткәннәр белән хәзергене чагыштырабыз – 6 дәрес		
29	Үткәнеңне онытма син! Р.Фәйзуллин “Онытма син!”, М.Мирза “Идел-Йорт”, Р.Рәкыйпов “Мин яратам сине, Татарстан!” Бик борыңгы манара Л.Шагыйрьжан “Сөембикә манарасы”, В.Нуриев “Хужалар тавы”, Х.Туфан “Казан”, А.Пашин “Сөембикә манарасы” картинасы	1
30	Сугыш кайтавазы М.Мирза “Без бабайсыз үстек”, Л.Фәтхөв “Сабантуй” картинасы, З.Гомәрова “Батырлар хакында”, Р.Харис “Сугыш турында сөйләшә картлар” Нәсел агачы. Е.Халькованың “Матюниннар портреты” картинасы Г.Гыйльман “Нәсел агачы” шигыре	1
31	Алар Ватан өчен көрәште Ф.Кәрим “Ант”, “Ватан өчен” Г.Гыйльман “Дәү әтинең әтисе” Рәхмәт сезгә, ветераннар! М.Жәлил “”Кичер илем!” Х.Халиков “Рәхмәт сезгә, ветераннар” Сугыш чоры балалары В.Нуриев “Бүреләр, үгез һәм без”.	1
32	С.Рәхмәтуллин “Сандыктагы хәзинә” Р.Мәннан “Без музейга барабыз” Канатлар кая илтә? Г.Ахунов Канатлар кая илтә? Г.Морат “Корыч шулай чыныкты” Х.Якупов “Девятаев” Матурлыкка бай ул безнең заман И.Юзиев “Матурлыкны гына алып кит” М.Рафиков “Жир куены” И.Шишкин “Корабль төзерлек урман” картинасы.	1
33	Мин яратам сине, Татарстан” Г.Бәширов “Безнең Татарстан”, Р.Фәйзуллин “Безнең КамАЗ” “Татарстан даны- нефть” Р.Харис “Игенче жыры” Укучыларның белемнәрен еллык тикшерү (арадаш аттестация)	1
34	Казан- спорт каласы Йолдыз “Спортчы Шүрәле” Г.Гыйльман “Универсиада” Р.Миңнуллин “Кунакка килегез” Йомгаклау	1

Тематик планлаштыру 4 сыйныф

№	Бүлек. Дәрес темасы	Сәг саны
<i>1.Тылсымлы әкият каңуннарын өйрәнәбез: үткәннәрне яңадан кичереп, бүгенге тормыш белән бәйлибез</i>		
1	Жир йөзгәндә яшәгән беренче кешеләр. Жир ничек барлыкка килгән?	1
2	Борыңгы легендалар ни сөйли? Тотем агачлар	1

3	Пәйгамбәрнең тууы. Туган як сылуы – ак каен	1
4	Абага чәчөгә.	1
5	Тотем хайваннар. Татар мифологиясендә Ак бүре. Татарстан гербы.	1
6	Ак бүре (Татар халык әкиятә) Әкиятләрдә ак елан.	1
7	Еланнар патшасы Шаһмара. “Тылсымлы әкият кануннарын өйрәнәбез: үткәннәрне янадан ки-череп, бүгенгә тормыш белән бәйлибез” темасын йомгаклау	1
<i>2. Фольклорга нигезләнгән хикәяләү. Дастан, риваять һәм легендалар аша тарих белән танышабыз, ә автор әкиятләре хисләр дөньясына чакыра.</i>		
8	Борынгы шагыйрь Кол Гали. Кыссаи Йосыф.	1
9	Без – татар балалары. Галимжан Латып. “Минем нәсел”	1
10	Нәсел агачы.	1
11	Су асты патшалыгында. Су кызы.	1
12	Айсылу – бәхетле бала.	1
<i>3. Шагыйрьләр һәм рәссамнар иңгаты аша табигать һәм кешеләрнең матурлыгын аңларга өйрәнәбез.</i>		
13	Жирдә миңа ни кирәк? Шәехзадә Бабич шигырьләре.	1
14	Көзгә табигать мизгелләре. Кышкы сандугач. Иртә яме, иртә моңы- жан азыгы.	1
15	Әнкәм портреты. Иң матур сүз.	1
16	Кеше ышанмаслык сүзне чын булса да сөйләмә. Газаплы язмыш.	1
<i>4. Безгә кадәр яшәгән яшәтешләребез тормышы белән танышабыз.</i>		
17	Кечкенә хезмәтче. Күз яшьле балачак.	1

18	Каникуллар- рэхэт вакыт. Балачак хатирэләре.	1
19	Матурлык дөньяны коткара. Көннәрем гөрләп торсын.	1
5.Матурлыкның безгә ничек тәэсир иткәнен аңларга тырышабыз		
20	Каен – урман чибәре. Бөтен дөнья ак кына.	1
21	Язгы моң. Серле күк.	1
22	Матурлык дөньясы. Идел көзгесендә. Туган як.	1
23	Туган көнгә-салават күпере. Табигать – серле дөнья. Аккошлар-сак кошлар.	1
24	Сандугач – табигать жырчысы. Урман докторы.	1
6.Жирдә кеше булу өчен, кеше күпме юллар үтә?		
25	Кирлемән мажаралары	1
26	Тылсымлы, кодрәтле үлән. Гөмбәләр серен белү кирәк.	1
27	Бану әби сабагы. Аш пешерү хикмәтләре. Татар халык ашлары.	1
28	Балалар дөньясы.	1
29	Бүрек-нәни көчек. Бүрек-ышанычлы сакчы.	1
7.Сәнгать дөньясының үзенә генә хас үзенчәлекләрен ачыклайбыз.		
30	Язучы катнашында үткән “Серле ачкыч” мәктәп клубы утырышы.Бәбкә үстерү кыенлыклары Чыпчыкның да үз жыры бар	1
31	Яз галәмәтләре	1

	Һәркемгә үз Ватаны кадерле Татарстан флагы	
8.Үткәне булмаган халыкның киләчәге юк. Туган як турында уйланабыз		
32	Зур тарихлы батыр халкым	1
33	Балачакның онытылмас мизгелләре Сөю-иң куатле дәва.	1
34	“Сәнгать дөнъясының үзенә генә хас үзенчәлекләрен ачыклайбыз”бүлеген йомгаклау.Йомгаклау контроль эше.	1

В данной рабочей программе по литер. чтению
на раз. эл. 1-4 кл. пронумеровано прошнуровано и
скреплено печатью МБОУ «Каракаштинская
ООШ» 33 (тридцать три) страниц
Директор школы Закиров М.Ш.

